

# ШЛЯХИ ВЗАЄМНОГО ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ І ПІДПРИЄМСТВА

*М.М. Єрмошенко, д-р екон. наук, проф.,  
Національна академія управління*

Сучасний стан фінансово-кредитної сфери нашої країни, який характеризується поступовим виходом із затяжної економічної кризи, продовжує загрожувати національним інтересам незалежної держави, надзвичайно актуалізує проблему національної безпеки, в тому числі й таку її важливу складову як фінансова. Іншими словами, ці проблеми з порядку денного не знімаються. Світовий досвід свідчить, що стан фінансово-кредитної сфери будь-якої країни має відповідати вимогам ринкової економіки, бути безпечним. Це також стосується й управління регіонами та підприємствами усіх форм власності.

Тому забезпечення фінансової безпеки на всіх рівнях фінансово-кредитної сфери є найбільш актуальним завданням суспільства, держави, підприємств і організацій всіх форм власності, підприємців, кожного громадянина. У зв'язку з цим реалізація на практиці рекомендацій щодо підтримання фінансової безпеки на належному рівні сприятиме завершенню ринкових перетворень у фінансово-кредитній сфері країни, зростанню рівня забезпеченості фінансової безпеки підприємств, підвищенню захищеності людини.

Фінансова безпека держави виступає як такий стан фінансово-кредитної сфери держави, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення і в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток.

У той же час, під фінансовою безпекою підприємства розуміють такий фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, по-четверте, забезпеченням розвитку своєї фінансової системи [7].

Зрозуміло, що фінансова безпека підприємства як сукупність умов і чинників характеризує поточний стан його фінансової діяльності, стабільність, стійкість і поступовість її розвитку. Одночасно фінансова безпека на рівні підприємства є складовою фінансової безпеки країни і виступає з одного боку, як ступінь інтеграції фінансової системи підприємства в національну фінансово-кредитну сферу; з іншого – певною

мірою як незалежність фінансової системи підприємства від фінансово-кредитної сфери країни, що характерно для ринкових умов.

Така подвійна роль фінансової системи підприємства виражається в наступних проявах:

- можливості проводити власну фінансову політику в межах чинного законодавства країни;
- спроможності безобвально реагувати на кризові зміни у фінансово-кредитній сфері країни;
- здатності здійснювати (чи, принаймні, почати здійснення) суттєві фінансові заходи (не очікуючи допомоги від центру) щодо невідкладних фінансових ситуацій на підприємстві, пов'язаних з локальними фінансовими прорахунками (помилками) на центральному рівні;
- можливості стабільно підтримувати відповідність існуючих (діючих) на даному підприємстві фінансових нормативів загальноприйнятим у світовій практиці чи затвердженим для себе даним підприємством на конкретний період часу, виходячи з обраної місії і цілей.

Взаємозв'язок і взаємовплив систем забезпечення фінансової безпеки на рівнях держави і підприємства здійснюється шляхом функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки держави. Знання структури механізму забезпечення фінансової безпеки на рівні держави надає можливість краще розуміти основні шляхи взаємозв'язку і взаємовпливу стану фінансової безпеки держави і підприємства.

Проведені дослідження показали, що на рівні держави механізм забезпечення фінансової безпеки містить такі складові:

- організаційну структуру (системну сукупність органів законодавчої, виконавчої і судової влади, суб'єктів господарювання та громадських інституцій, які задіяні у забезпеченні фінансової безпеки);
- сукупність принципів забезпечення фінансової безпеки держави;
- методи забезпечення безпеки фінансово-кредитної сфери;
- основні функції щодо підтримання фінансової безпеки на належному рівні;
- правові засади, завдяки яким регламентуються відносини у сфері розвитку та функціонування системи забезпечення фінансової безпеки (закони та нормативні акти);
- підсистему моніторингу стану фінансово-кредитної сфери країни;
- підсистему інформаційного та аналітично-прогнозного забезпечення;
- повноваження і задачі основних суб'єктів системи забезпечення фінансової безпеки.

Проведений структурний і функціональний аналіз підтверджує, що усі наведені складові механізму забезпечення фінансової безпеки держави взаємопов'язані і взаємно впливають на стан фінансової безпеки підприємства. Звідси можна зробити висновок: якщо стан фінансової безпеки підприємств будь-яких форм власності в сукупності підтримується на

належному рівні, то і фінансова безпека держави буде переважно забезпеченою.

Базуючись на теорії держави і практиці державотворення, в ринкових умовах визначено, що держава впливає на стан фінансової безпеки підприємства будь-якої форми власності в основному по таких ланках:

- шляхом реалізації політики держави: економічної, грошово-кредитної, бюджетної, податкової та інвестиційної;
- через збалансованість національних фінансових інтересів та фінансових інтересів підприємств;
- через функціонування наступних секторів фінансово-кредитної сфери країни: бюджетного, грошово-кредитного, валютного, банківського, інвестиційного, фондового, страхового;
- шляхом реалізації національної стратегії забезпечення фінансової безпеки держави;
- через чинне законодавство у фінансово-кредитній сфері країни;
- шляхом реалізації контрольної функції, а саме з боку Державної податкової адміністрації, Рахункової палати Верховної Ради України, Національного банку, Державного казначейства, Державної контрольно-ревізійної служби, Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку, Державної комісії з регулювання послуг фінансових ринків, Державної митної служби, Пенсійного фонду.

Зі свого боку, підприємство також впливає на стан фінансової безпеки держави за такими основними напрямками:

- здійсненням відрахувань (податки, збори, обов'язкові платежі) до Державного бюджету і Пенсійного фонду – на стан бюджетного сектора;
- змінами у чисельності персоналу – на рівень зайнятості по країні в цілому;
- змінами у рівні оплати праці і своєчасною виплатою заробітної плати – на стан грошово-кредитної сфери;
- своїми внесками у вигляді депозитів – на стан банківського сектора країни в цілому;
- страхуванням своєї діяльності і майна – на стан страхового сектора;
- переведенням власних валютних коштів у національну валюту – на стан валютного і грошово-кредитного секторів;
- змінами в обсягах кредиторської і дебіторської заборгованості – на стан грошово-кредитного сектора;
- додатковою емісією акцій або їхнім продажем – на стан фондового сектора;
- депозитами, отриманням і поверненням короткострокових і довгострокових кредитів – на стан банківського сектора;
- вкладенням фінансових ресурсів у розвиток свого підприємства – на стан інвестиційного сектора країни.

Предметом діяльності державної влади у сфері забезпечення фінансової безпеки підприємств, зокрема, є:

- виявлення і моніторинг чинників, які впливають на розвиток і функціонування фінансових систем підприємств у поточній ситуації і перспективі;
- надання консультативної і методичної допомоги підприємствам у формуванні ними власної фінансової політики у руслі загальнодержавної фінансової політики;
- недопущення дискримінації з боку центральних органів виконавчої влади стосовно з'ясованої з центром фінансової політики підприємств державного сектора економіки;
- паритетна участь самих підприємств у реалізації національних (державних) програм щодо розвитку їхньої фінансової бази.

Аналіз стану фінансової діяльності підприємства з боку держави має спиратися на набір індикаторів фінансової безпеки, що дозволить виявити і якісно оцінити прийдешні загрози, а також реалізувати комплекс програмно-цільових заходів щодо стабілізації обстановки на ньому. Для цього потрібні наскрізні індикатори стану фінансової безпеки: від національного рівня до підприємства.

Методичний підхід до вибору наскрізних критеріїв та індикаторів фінансової безпеки для держави і підприємства має забезпечувати:

- оцінку кризових ситуацій у фінансовій діяльності держави і підприємства;
- оцінку впливу загальнодержавних і регіональних кризових ситуацій у фінансово-кредитній сфері на стан фінансової безпеки підприємства;
- виділення пріоритетів і траєкторій фінансового розвитку підприємства та їхню відповідність національним інтересам країни у фінансово-кредитній сфері;
- розробку й обґрунтування програмно-цільових заходів на рівні країни щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Розробка системи наскрізних критеріїв і параметрів фінансової безпеки держави і підприємств повинна базуватися на використанні наступних загальнометодологічних ознак:

- *комплексності*, тобто необхідності аналізу й урахування всіх сторін об'єкта вивчення, а саме фінансової діяльності підприємства;
- *системності* – врахування всіх взаємозв'язків і взаємозалежностей фінансової безпеки держави і фінансової безпеки підприємства;
- *варіантності* (альтернативності) – виявлення й обґрунтування декількох варіантів виходу з кризової ситуації у фінансовій діяльності підприємства або усунення загроз;
- *безумовного примата* фінансової безпеки як важливої складової оцінки стану економіки підприємства;
- *прийняттого ризику*, тобто розробки і реалізації доступних заходів щодо недопущення виникнення граничних ситуацій у фінансовій діяльності підприємства.

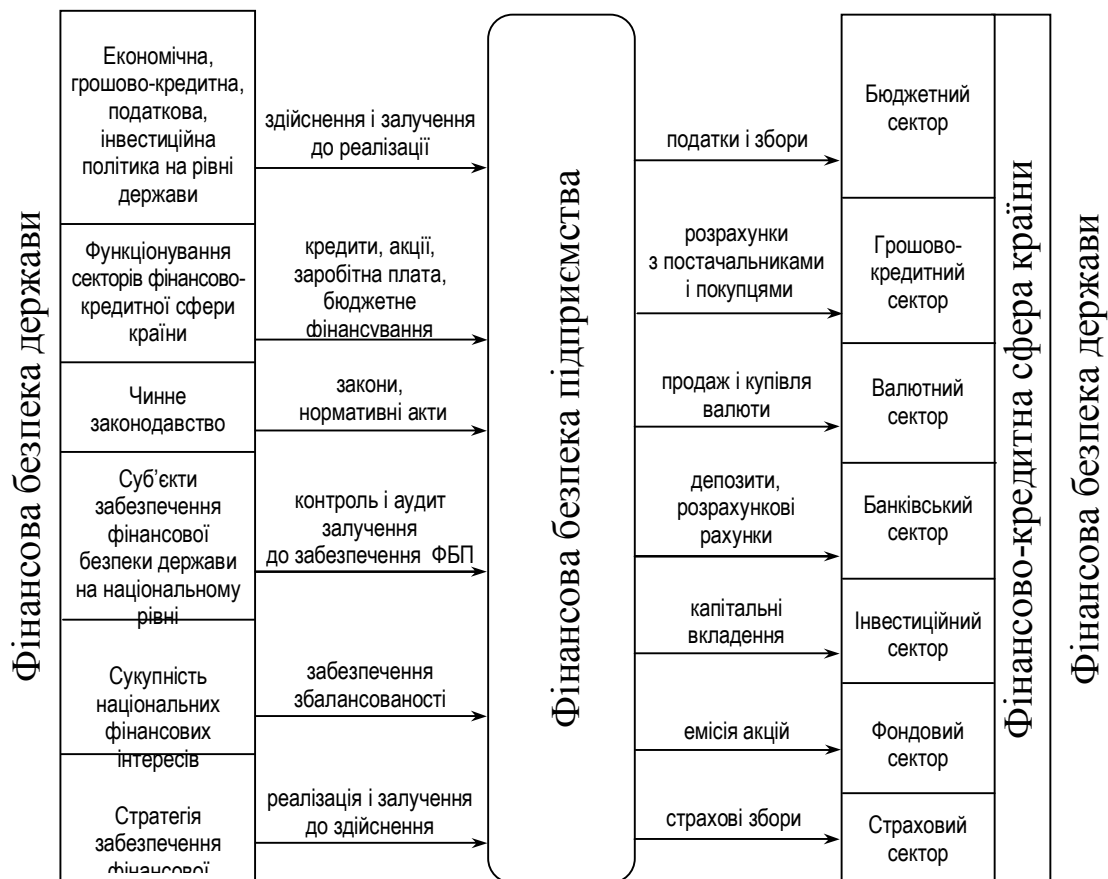
Принципові вимоги до системи наскрізних параметрів фінансової безпеки держави і підприємства мають бути наступними:

- можливість одночасного використання даного параметра фінансової діяльності підприємства у центральних і регіональних органах виконавчої влади;
- сумісність даного параметра фінансової безпеки підприємства на центральному і регіональному рівнях з діючою в країні системою обліку, статистики і прогнозування;
- достатній ступінь конкретності і визначеності параметра, що дозволяє давати однозначну оцінку фактичному стану фінансової безпеки підприємства в цілому з позицій забезпечення фінансової безпеки держави і регіону;
- можливість здійснювати моніторинг і прогнозування чинників на рівні підприємства, які впливають на рівень загроз фінансовій безпеці держави і регіону.

Схематично і узагальнено сукупність основних взаємозв'язків фінансової безпеки держави і підприємства наведено на рис. 1.

До функціональної структури фінансової діяльності і, відповідно, фінансової безпеки підприємства належать такі складові, за якими здійснюються зв'язки підприємства і держави, зокрема:

- бюджетна – взаємовідносини підприємства з бюджетом (податки і збори до бюджетів, в разі наявності – бюджетні кредити або бюджетне фінансування);
- грошово-кредитна – кредити під операційну діяльність, виплата заробітної плати працівникам, розрахунки з постачальниками і отримання грошових коштів від покупців продукції і послуг;
- валютна – в разі здійснення експортно-імпортних операцій (купівля і продаж валюти, кредити в іноземних валютах, розрахунки з іноземними споживачами і постачальниками продукції і послуг у валюті);
- банківська – взаємовідносини підприємства з банками по кредитах і депозитах;
- інвестиційна – капітальні вкладення у розвиток підприємства, у тому числі за рахунок довгострокових кредитів;
- фондова – випуск підприємством власних акцій і купівля акцій інших підприємств;
- страхова – страхування майна підприємства або результатів його діяльності, безпечної праці і збереження здоров'я працівників.



**Рис. 1. Схема взаємозалежностей фінансової безпеки держави і підприємств**

Таким чином, знання основних шляхів взаємного впливу фінансової безпеки держави і підприємства надає можливість з більш системних позицій забезпечувати фінансову безпеку на цих рівнях управління.

### **Список літератури**

1. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-IV від 19.06.2003 // [www.rada.kiev.ua](http://www.rada.kiev.ua).
2. Бланк И.А. Концептуальные основы финансового менеджмента. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448 с.
3. Ващекин Н.П. Безопасность предпринимательской деятельности: Учеб. пособие / Н.П. Ващекин, М.И. Дзлиев, А.Д. Урсул; Моск. гос. ун-т коммерции. НИИ устойчивого развития и безопасности. – 2-е изд., доп. и переаб. – М.: ЗАО “Издательство “Экономика”, 2002. – 334 с.
4. Ващук Т.Р. Грошово-фінансові аспекти економічної безпеки малого та середнього бізнесу // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. Вип. 26. – К.: ВПЦ “Київський ун-т”, Ін-т міжнарод. відносин, 2001. – С. 394-396.
5. Гладченко Т.М. Економічна безпека підприємницької діяльності // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – Вип. 26. – К.: ВПЦ “Київський університет”, Ін-т міжнарод. відносин, 2001. – С. 295-299.
6. Горячева К.С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. Т. 10. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2004. – С. 288-295.

7. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65-67.
8. Єрмошенко М.М. Безпека фінансова // Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В.С. Стельмах (голова) та ін. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
9. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
10. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
11. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А. Олейникова. – М., 1997. – 288 с.

Єрмошенко, М.М. Шляхи взаємного впливу фінансової безпеки держави і підприємства [Текст] / М.М. Єрмошенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (25-26 листопада 2004 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2004. - С.23-29.